

Introducció

Part II

2. Diccionari general i lèxic d'especialitat

La generalització del coneixement en l'anomenada *societat de la informació* provoca un increment en la demanda de la terminologia específica. El món actual difumina cada vegada més la partió entre el lèxic comú i allò que en diem *terminologia*. A conseqüència de la parcel·lació que el caracteritza, s'ha magnificat l'especialització com a fenomen global i la terminologia com a fenomen lingüístic. La tendència progressiva a un saber més ampli dels diversos àmbits de la vida social respon a l'exigència de precisió i d'aprofundiment, del refús a una generalització massa vaga. Per la qual cosa, els diccionaris generals de les llengües tenen cada vegada més entrades del lèxic originàriament no comú, però que s'ha acabat estenent socialment d'una manera inexorable. L'article **metamorfosi** en el *Diccionari* de Pompeu Fabra té l'accepció 'en zool., canvi de forma, estructura...', ara diu directament '1 3 Canvi de forma, estructura...'; **lluneta** en el *Diccionari* de P. Fabra té l'accepció 'En arq., espai en forma més o menys de mitja lluna', ara, en canvi, diu '2 1 Petita volta que resulta...', amb modificació també de la definició.

Les llengües estan al servei de les comunitats, cosa que implica que han d'oferir la seguretat de poder-s'hi expressar sense limitacions. Des de la segona meitat del segle passat hi ha una sol·licitació creixent d'un domini dels llenguatges especialitzats que ha obligat a un replantejament de la metodologia en les tasques lexicològiques i lexicogràfiques. La terminologia surt progressivament del cercle tancat en què restava reclosa i passa a formar part de la competència lingüística de grups considerablement nombrosos. La mobilitat social interna i externa duu implícit l'acostament vinculant de les persones a les múltiples activitats de la vida social: laborals, lúdiques o de qualsevol altra mena. Aquest fenomen suposa la destrucció de fronteres entre espais reservats fins ara a minories molt reduïdes. Els mitjans de comunicació, especialment els lligats amb la cibernètica, han tingut i tenen una funció decisiva en aquest sentit.

Si la llengua catalana ha d'ésser normalment present en tots els espais de l'activitat social, cal dotar-la dels recursos que no n'impedeixin l'ús en cap context. Altrament, esdevindria impossible salvar-la de la diglòssia que encara pateix si no abordàvem correctament l'establiment de la preceptiva en el lèxic especialitzat i no li donàvem un marge generós en els reculls del lèxic general.

Es fa, doncs, imperiosa la tasca d'acoblament sòlid dels llenguatges d'especialitat i la llengua comuna: la neologia ha d'ésser deutora del lèxic general i aquest, al seu torn, ha de donar solucions a la formació i la preceptiva de la neologia. Tanmateix seria un error, ultra que un ideal inassolible, que els diccionaris generals pretenguessin d'incloure tota la terminologia.

Una de les conseqüències més destacables de la labor duta a terme en la preparació de la segona edició del *DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA* ha estat justament l'ampliació notable i ponderada de la terminologia; n'ha resultat també l'aspecte més complex i que ha requerit, doncs, un període d'execució més llarg. Com he dit suara, no és fàcil d'establir el llindar d'especialització que cal prendre com a referència a l'hora de seleccionar les entrades i les subentrades; ni tampoc de trobar el tipus de definició que satisfaci ensems l'exigència científica i la claredat i simplicitat necessàries en un diccionari general. Tot i això, per tal d'assolir la compacitat indefectible, ha calgut coordinar minuciosament les àrees del coneixement, les més afins i les més distants entre si.

S'han destriat setanta-sis camps i hi han treballat cent disset especialistes, una bona part dels quals són membres de les cinc seccions de l'Institut d'Estudis Catalans: la Històrico-Arqueològica, la de Ciències Biològiques, la de Ciència i Tecnologia, la de Filosofia i Ciències Socials, i, òbviament, la Filològica, amb una interacció constant. Hem comptat, a més, amb la col·laboració inestimable del TERMCAT, Centre de Terminologia.

La comesa s'ha centrat fonamentalment en dos apartats: la revisió de la nomenclatura, és a dir, dels mots que han de figurar en el diccionari i de la grafia que hi han de tenir; i les definicions, és a dir, la manera com s'explicita en un diccionari que és de la llengua comuna el significat de cada un d'aquests mots. En l'un i l'altre objectiu s'ha partit de la primera edició

del DICCIONARI; no gensmenys, hom ha indicat quines entrades i subentrades es donaven d'alta i quines es donaven de baixa o bé es modificaven; les propostes que han fet en aquest sentit han estat sotmeses a una anàlisi detinguda a partir dels materials preparats per les Oficines Lexicogràfiques, que han valorat la Comissió de Lexicografia i la Secció Filològica, aplicant-hi criteris lexicogràfics generals o bé de coherència. Per suggeriment dels especialistes, per exemple, l'article **estilobat** es modifica en **estilòbata**; **truticultura** es canvia per **truticultura**; **fum a terra**, per **fumaterra**; **moll de càrrega**, per **moll de càrrega i descàrrega**; **castanyer d'Índia**, per **castanyer bord** [o **castanyer d'Índia**]. Com a exemples de les formes que s'han donat d'alta en els diversos camps semàntics, esmento les següents: **maputxe**, **patrilateral** (antropologia); **ataxita**, **supercúmul** (astronomia); **hidrant**, **saprolègnia** (ciència forestal); **contrapicat**, **sobreexposició** (comunicació); **biodiversitat**, **folívor** (ecologia); **electroencefalògraf**, **mòdem** (enginyeria electrònica); **gauge**, **nucleosíntesi** (física nuclear); **passavins**, **sommelier** (hoteleria); **clicar**, **videoconferència**, **internauta**, **píxel**, **processador de textos**, **xat**, **emoticona**, **navegador**, **web** (informàtica); **adoptand**, **immatricular** (llenguatge administratiu); **encartadora**, **ortotipografia** (arts gràfiques); **euromíssil**, **subfusell** (defensa); **frontennis**, **ràfting** (esports); **aixeteria** —que ha de barrar el pas al castellanisme **griferia—*, **elastà** (indústries en general); **videojoc**, **didascàlia** (jocs i espectacles); **cavista**, **attrezzista** (professions). Aquesta edició s'ha fet ressò de la incidència arreu de cultures i religions que fins fa molt poc restaven closes en els grups originaris i dels qui les practiquen, especialment les islàmiques i les jueves; per la qual cosa s'hi han introduït **aiatol·là**, **alcorà**, **gihad**, **quipà**, **menorà**, **jiddisch**, **talibà -ana**, **xador**, **agarè**, **fàtua**. Altres mots d'especialitat que són nous en aquesta segona edició: **bàrman**, **boutique**, **cànnabis**, **càrtel**, **escanejar**, **harakiri**, **maracujà**, **pizzer pizzera**, **psicòtrop**, **tsunami**. Com a accepcions noves, esmento a títol d'exemple **acreditació** (llenguatge administratiu), **algotzir** (història), **promotor** (biologia), **resolució** (enginyeria electrònica), **signatura** (informàtica), **tesi** (pedagogia), **validar** (transports). S'hi han donat, en canvi, de baixa formes com **abietat**, **estirènic** (química); **acantodàctils**, **emis** (amfibis i rèptils); **acnode**, **trocoïdal** (matemàtiques); **acronímia**, **epítrope** (filologia); **adamita**, **iodargirita** (geologia); **epilobi**, **mirris** (plantes superiors); **essènic**, **vicedéu** (religió); **antroposociologia** (antropologia), **avellanor** (col·lectius vegetals), **ànima d'una arma de foc** (defensa), **esferita** (minerals), **cotangent negativa/cotangent positiva** (matemàtiques), **gràcia concomitant** (religió).

Allò que resultarà més evident als qui han manejat la primera edició en consultar la present és el nombre de lemes nous que s'hi han agregat. Les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans treballen contínuament en la recollida de formes que, per llur extensió social, se sotmeten a discussió per tal de considerar la conveniència d'introduir-les entre el lèxic comú. Concretament, pel que fa a les entrades, la present edició ha incorporat gairebé 2.000 altes i ha fet més de 750 baixes i més de 200 canvis de grafia. Quant a les subentrades, se n'han incorporat més de 1.500 de noves, se n'han donat de baixa més de 550 i han estat modificades unes 700. En relació amb les definicions, a partir de les 61.262 accepcions de la primera edició associades a alguna àrea d'especialitat, se n'han afegit més de 2.500 de noves i han estat modificades més de 28.500. A part d'això, s'ha introduït la marca d'àrea temàtica a unes 5.000 accepcions i s'ha suprimit en unes 2.000. No és difícil d'endevinar que la supressió de senyals que indiquen especialitat és motivada particularment pel fet que precisament els termes es fan generals en llur utilització i en períodes de vegades molt curts deixen de pertànyer exclusivament a l'àmbit restringit i passen a ésser lèxic general o, si hom vol, prou generalitzat.

L'usuari observarà que de vegades els manlleus se sotmeten a una adaptació total al català (és el cas de **discjòquei**, o de **espot** amb la e- protètica que dóna suport a la s- líquida del manlleu) i que d'altres, en canvi, no s'hi sotmeten, o bé solament s'hi semiadapten; el criteri per a una o altra solució és la conveniència que alguns mots s'identifiquin al màxim o del tot amb els que són més difosos internacionalment, per la qual cosa es considera recomanable no fer-hi cap variació o fer-n'hi la mínima.